

WORKING IN SMALL SCALE DETENTION HOUSES IN EUROPE

EUROPESE RICHTLIJNEN VOOR RELATIONELE VEILIGHEID IN KLEINSCHALIGE VORMEN VAN DETENTIE

(30 november, 2023)

DE CONTEXT VEILIG STELLEN DOOR MENSELIJKE INTERACTIE

Inhoud

1. INLEIDING	4
I. Doel	6
II. Doelgroep.....	7
III. Impact.....	8
IV. Definities	8
A. Relationale veiligheid	8
B. Dynamische beveiliging versus relationele beveiliging	9
C. Detentiehuis	10
2. RELATIONELE VEILIGHEID.....	11
I. Achtergrond.....	11
II. Toepassingsgebied.....	11
III. Europese en internationale beginselen.....	14
A. Wat is relationele beveiliging binnen het beveiligingsraamwerk?	14
B. Juridisch kader relationele veiligheid.....	14
IV. Conceptualisering van relationele veiligheid	17
A. Basishouding van het personeel	17
B. Constructieve alliantie.....	18
C. Aanwezigheid van personeel	19
3. THEORETISCHE BASIS	20
I. Werkalliantie	20
II. Sociaal-ecologische theorie	20
III. Zelf-determinatietheorie.....	22
IV. Herstelrecht.....	22
V. Positieve criminologie.....	23
VI. Presentietheorie	23

4. BEST PRACTICES.....	24
NEDERLAND.....	25
I. Kleinschalige Voorziening Justitiële Jeugd (KVJJ), Amsterdam.....	25
II. De Spetse Hoeve, Veelerveen.....	26
III. Huis van Herstel, Almere.....	27
NOORWEGEN.....	28
IV. Nordre Vestfold gevangenis - Horten unit, Horten.....	28
V. Lyderhorn halfway house, Bergen.....	28
TSJECHIE.....	29
VI. Gevangenis voor vrouwen Řepy, Praag.....	29
VII. Skejby, Århus.....	30
IERLAND.....	31
VIII. Shelton Abbey, Wicklow.....	31
FINLAND.....	32
IX. Vanaja gevangenis, Hämeenlinna.....	32
FRANKRIJK.....	33
X. Ferme Emmaüs Ker Madeleine, Saint-Gildas-des-Bois.....	33
BELGIË.....	34
XI. Detentiehuis Kortrijk, Kortrijk,.....	34
LITOUWEN.....	35
XII. Vilnius Halfway House, Vilnius.....	35
5. REFERENTIES.....	38

1. INLEIDING

WISH-EU verwijst naar "Working In Small-Scale Detention Houses in Europe". Dit Europese project is gericht op het ondersteunen van de implementatie van kleinschalige gemeenschapsgeïntegreerde detentiehuisen en voorzieningen in Europa.

Dergelijke detentiehuisen maken de implementatie van fundamentele rechten mogelijk en faciliteren het creëren van een constructief ecosysteem voor opgesloten personen en personeel. Het toegenomen gebruik van detentiehuisen in verschillende Europese landen laat zien dat beleidsmakers de waarde van kleinschalige huizen erkennen. Bekijk de [online Europese kaart van Prison Insider](#) met verschillende voorbeelden van kleinschalige detentiehuisen in Europa.

Het WISH-EU project, gefinancierd door de Europese Commissie, heeft verschillende activiteiten ondersteund. Ten eerste het **verzamen en verspreiden van kennis** over specifieke onderwerpen met betrekking tot kleinschalige detentiehuisen en over relationele veiligheid. Er zijn verslagen geschreven over elk bezoek aan elke voorziening. Ten tweede **het creëren van nieuwe kennis** door middel van uitwisselingen tussen mensen uit de praktijk, beleidsmakers, onderzoekers en ervaringsdeskundigen in verschillende Europese landen. Ten derde, op basis van deze nieuw verworven kennis, bijgedragen aan **de ontwikkeling van Europese regels voor het ecosysteem van kleinschalige detentievoorzieningen en de Europese richtlijnen voor relationele veiligheid**.

Deze Europese richtlijnen over relationele veiligheid zijn tussen 2022 en 2024 tot stand gekomen binnen het WISH-EU project. De richtlijnen zijn tot stand gekomen in samenwerking met zes partners uit vier verschillende landen; België, Frankrijk, Portugal en Nederland en verder ontwikkeld tijdens 10 learning labs. Tijdens deze leerlabsessies zijn negen onderwerpen besproken door middel van online uitwisselingen waarvoor meer dan 100 personen waren uitgenodigd uit ongeveer 20 verschillende Europese landen. Deze leerlabsessies zijn opgenomen op video en over elk onderwerp is een artikel geschreven door een expert. Alle video's, rapporten en artikelen zijn te vinden op de [WISH-EU website](#) of op [het YouTube kanaal van het WISH-EU project](#).

De Huizen	België www.dehuizen.be
FARAPEJ	Frankrijk www.farapej.fr
Prison Insider	Portugal www.prison-insider.com
Restorative Justice Nederland	Nederland www.restorativejustice.nl
RESHAPE	Portugal www.reshape.org
RESCALED	België www.rescaled.org
WISH-EU: WWW.WISH-EU.EU	

I. Doel

Deze richtlijnen zijn een eerste stap naar een gestandaardiseerde kijk op het werken in een kleinschalig detentiehuis gebaseerd op relationele veiligheid in een moderne detentie-omgeving. Elk detentiehuis, elke regio, elk land wordt uitgenodigd om deze richtlijnen om te zetten in een vorm die het beste past bij de lokale praktijk.

Het doel van “de Europese richtlijnen voor het werken met relationele veiligheid in kleinschalige vormen van detentie” is om een gedeeld perspectief te ontwikkelen omtrent het werken in detentiehuisen. Om deze reden hebben we penitentiare opleidingen in Europa uitgenodigd om hun trainingsmateriaal te delen voor personeel dat gaat werken in een kleinschalige vorm van detentie. Onze bevindingen omtrent dit trainingsmateriaal wordt ook gedeeld in dit document. Het doel van het vergroten van de kennis en het netwerk over detentiehuisen is het creëren van een ondersteunend ecosysteem voor mensen in huizen van bewaring dat afhankelijk is van de cultuur die mensen samen creëren. De essentie van het succes van kleinschalige detentievormen is dat; medewerkers oog kunnen hebben voor het individu, waardoor medewerkers maatwerk kunnen bieden voor ieder individu in de voorziening door veiligheid te creëren en optimale ontwikkeling te bevorderen. Deze richtlijnen zijn gebaseerd op wetenschappelijke kennis en tegelijkertijd heel praktisch door het geven van voorbeelden van best practices in Europa. De gebruikte voorbeelden illustreren hoe het werken in een kleinschalig detentiehuis op basis van relationele veiligheid in de praktijk kan werken.

II. Doelgroep

De belangrijkste doelgroep voor deze richtlijnen over het werken met relationele praktijken in kleinschalige vormen van detentie zijn de **mensen uit de praktijk** die werken of van plan zijn te gaan werken in een kleinschalige vorm van detentie. Hieronder vallen alle medewerkers die werken in kleinschalige detentiehuisen, voorarrestcentra, opvanghuizen, inclusief het management, maar ook degenen die dagelijks werken met de mensen die in deze huizen wonen. Het doel van deze richtlijnen voor mensen uit de praktijk is dat zij een beter begrip krijgen van wat relationele veiligheid inhoudt en wat het in de praktijk kan zijn.

Een andere belangrijke doelgroep zijn de **penitentiaire opleidingen** in Europa. Het doel van deze richtlijnen voor trainingsacademies is dat er een gemeenschappelijk begrip ontstaat over relationele veiligheid bij het werken in een kleinschalige vorm van detentie. En dat op basis van deze gemeenschappelijke inzichten in de toekomst meer landspecifieke trainingen worden ontwikkeld in samenwerking met penitentiaire opleidingen.

De informatie is ook relevant voor **Europese en nationale beleidsmakers** en (lokale) overheden met betrekking tot het belang van het bouwen van gezonde ecosystemen voor mensen uit de praktijk, wat betekent dat er kleinschalige vormen van detentie gecreëerd moeten worden, in plaats van grootschalige gevangenissen. Hiervoor verwijzen we naar de European Rules on Detention Houses, ook gemaakt als onderdeel van het WISH-EU project. Deze zijn te vinden op de [WISH-EU website](#).

Met deze richtlijnen willen we mensen uit de praktijk in Europa ondersteunen bij het werken met relationele veiligheid in kleinschalige vormen van detentie door:

- Het delen van concrete kennis over het concept van relationele beveiliging
- Delen van best practices van relationele veiligheid in kleinschalige vormen van detentie
- Versterken van het netwerk van mensen uit de praktijk die werken in kleinschalige detentievoorzieningen

III. Impact

Langetermijnoplossingen met (sociale) impact op Europees niveau kunnen op dit niveau worden vastgesteld door ideeën over relationele veiligheid breed in te zetten.

Een Europese benadering (op macroniveau) van ecologische duurzaamheid kan concrete instrumenten bieden ter ondersteuning van landen of regio's die een positieve impact willen hebben op de (leef)omgeving met hun kleinschalige vormen van detentie. De Europese ambities om de Duurzame Ontwikkelingsdoelen (Sustainable Development Goals) te behalen, bieden immers richtlijnen voor organisaties en ministeries om hun impact op de (in)directe leefomgeving te verbeteren.

Een duurzaam detentiehuis draagt bij aan het waarborgen van de werkwijze en de impact op de lange termijn. Op lokaal en regionaal niveau (microniveau) betekent dit een adaptieve werkwijze met lokale en wederkerige samenwerkingen en oplossingen. Lokale partijen hebben vaak het beste zicht op problemen en structurele oplossingen die een positieve impact hebben op de leefomgeving rondom de betreffende detentievoorziening. Contact houden met- en betrokken blijven bij de samenleving heeft over het algemeen positieve effecten op het herstel en toekomstperspectief van mensen in detentie.

IV. Definities

A. **Relationele veiligheid**

"Relational security can be defined in a practical conceptualization; outlining a way of working that guides staff in how to establish a safe and therapeutic environment in secure facilities"
(Souverein et al. 2023, p. 1).

Relationele veiligheid impliceert een perspectief op veiligheid en een benadering van mensen die betrokken zijn bij justitie die verder gaat dan hen enkel te zien als "risico's die beheerd moeten worden". In plaats daarvan worden ze erkend als individuen in een ontwikkelingsproces, met erkenning van hun sterke punten, capaciteiten en uitdagingen (Souverein, 2023). In essentie gaat relationele veiligheid over het beveiligen van de context door middel van menselijke interactie.

Hoe groter de voorziening, hoe meer ze zal moeten vertrouwen op protocollen en gestandaardiseerde processen. Hoe kleiner de schaal, hoe meer ruimte er is voor het personeel om contact te maken en mensen te leren kennen en te vertrouwen op hun vaardigheden om een veilige omgeving te creëren. Dit is een belangrijk uitgangspunt voor relationele beveiliging en een op maat gemaakte aanpak.

Tegelijkertijd zal deze manier van werken veeleisend zijn voor medewerkers omdat het veel meer vaardigheden vereist dan 'gewoon' terugvallen op standaardregels en protocollen. Het vraagt veel meer flexibiliteit van medewerkers en organisaties, meer kennis van het individu, meer autonomie en verantwoordelijkheid en keuzes maken in het moment.

B. Dynamische beveiliging versus relationele beveiliging

"In research and practice the terms relational security and dynamic security are often used interchangeably. It seems, however, that these terms have different origins. Relational security emerged in the forensic mental health literature; whereas dynamic security originated in prison settings" (Souverein et al. 2023, p. 11).

In de praktijk is er weinig verschil tussen relationele veiligheid en dynamische veiligheid, omdat beide sterk leunen op het belang van het opbouwen van vertrouwensrelaties. Het is echter geen toeval dat relationele veiligheid werd bedacht binnen de geestelijke gezondheidszorg, terwijl dynamische veiligheid werd gecreëerd binnen de gevangeniscontext. Het belangrijkste verschil bevindt zich namelijk in de intentie van de toepassing van de veiligheidsmaatregelen. Bij relationele veiligheid is het de bedoeling om geen gebruik te maken van statische vormen van veiligheid. Terwijl bij dynamische beveiliging de term op zichzelf al de intentie verklaart; een dynamiek tussen statische en relationele vormen van beveiliging. Zoals in de Europese gevangenisregels omschreven;

"The security which is provided by physical barriers and other technical means shall be complemented by the dynamic security provided by an alert staff who knows the prisoners who are under their control" (Rule 51.2 of the European Prison Rules).

In een grootschalige gevangeniscontext zal relationele veiligheid zonder statische veiligheid waarschijnlijk nooit mogelijk zijn, daarom is in die setting dynamische veiligheid zinvol. Maar in een kleinschalige setting, zoals kleinschalige vormen van detentie, kunnen relaties de kern van de 'veiligheid' vormen, of beter gezegd, het opbouwen van vertrouwensrelaties om een veilige omgeving te garanderen voor iedereen, zowel personeel als bewoners.

"In essence, relational security is about securing the context through human interaction".

C. Detentiehuis

Een detentiehuis is gebaseerd op drie pijlers; kleinschaligheid, differentiatie en geïntegreerd in de gemeenschap. Detentiehuisen bestaan echter in vele soorten en maten. Wat kleinschalige detentiehuisen in overeenkomst hebben, is dat ze een constructieve sfeer creëren en gericht zijn op een individuele benadering. Het concept van een detentiehuis is geformuleerd door de Europese beweging RESCALED, echter, kleinschalige vormen van detentie bestaan al tientallen jaren in heel Europa, zoals later in het rapport te lezen is.

Met detentiehuisen bedoelen we alle vormen van detentie die kleinschalig, gedifferentieerd en geïntegreerd zijn in de gemeenschap. In sommige gevallen kan dit eveneens kleine gevangenissen omvatten, zoals vermeld in een rapport van WayBack, dat interessante kleinschalige gevangenissen beschrijft die ook gedifferentieerd en gemeenschapsgeïntegreerd zijn. Hoewel kleinschalige vormen van detentie ook transitiehuisen en voorarrestcentra omvatten, verwijst de specifieke term 'detentiehuis' naar elke vorm van vrijheidsberoving die een grootschalige gevangenis vervangt. Een detentiehuis moet altijd gebruikt worden als vervanging voor een gevangenis en nooit als toevoeging aan het gevangeniswezen, wat zou leiden tot net-widening, iets waarnaar we niet streven.

2. RELATIONELE VEILIGHEID

I. Achtergrond

Deze richtlijnen zijn een eerste stap naar het formuleren van principes over relationele veiligheid op Europees niveau voor het werken in kleinschalige vormen van detentie. Tot nu toe heeft elk land in Europa basistrainingsmodules ontwikkeld voor personeel dat in grootschalige gevangenissen gaat werken. Werken in een grootschalige gevangenis vereist echter heel andere vaardigheden van het personeel dan werken in een kleinschalig detentiehuis. Op dit moment heeft niet elk land een specifieke training voor mensen die in een kleinschalige setting werken, en indien wel, is dit vaak niet gestandaardiseerd. Met deze richtlijnen willen we personeel en penitentiaire opleidingsinstituten ondersteunen en inspireren om gestandaardiseerde trainingsmodules aan te bieden voor personeel dat in een kleinschalige vorm van detentie werkt, met als doel om in de nabije toekomst de overstap te maken van grootschalige gevangenissen naar kleinschalige detentiehuisen.

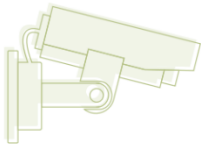
II. Toepassingsgebied

Deze richtlijnen schetsen een praktisch kader (met een theoretische basis) voor relationele veiligheid en voorbeelden van goede praktijken om mensen uit de praktijk en beleidsmakers in de justitiële sector te begeleiden. We beschouwen dit document als een 'conversatiestarter', wat betekent dat het een werk in uitvoering is en het kan worden aangepast wanneer zich nieuwe inzichten voordoen.

Iemand van zijn vrijheid beroven wordt gezien als een laatste redmiddel, ook bekend als het ultima ratio principe. Deze maatregel kan worden opgelegd aan personen die in aanraking zijn gekomen met justitie en kan worden uitgevoerd in verschillende vormen van detentievoorzieningen, zoals een gevangenis, een huis van bewaring, een gesloten woonvoorziening, etc. Zowel internationale wetgeving (bijv. de European Prison Rules) als wetenschappelijk onderzoek tonen aan dat het erg belangrijk is dat deze voorzieningen een veilige plek bieden voor zowel de mensen in detentie als andere mensen die betrokken zijn bij de werking van de voorziening. Daarnaast moeten plaatsen waar iemand van zijn vrijheid is beroofd, kunnen voorzien in de behoeften van mensen in detentie, criminogene risico's aanpakken en voortbouwen op sterke punten en beschermende factoren. Om dit te bereiken is een veilige omgeving cruciaal, hoewel dit een uitdaging is.

In deze richtlijnen herkennen we drie verschillende, maar onderling gerelateerde beveiligingsmaatregelen: statische beveiliging, procedurele beveiliging en relationele beveiliging

- Statische beveiliging omvat elementen uit het statische ontwerp en de statische constructie van een voorziening (zoals hekken en sloten) en de apparatuur die beschikbaar is voor het personeel voor omgevingscontrole (zoals alarmen en camera's).
- Procedurele veiligheid verwijst naar het beleid en de protocollen die instellingen implementeren om bezittingen, communicatie, verplaatsingen en bezoeken te reguleren en te overzien. Dit omvat protocollen en hulpmiddelen voor het beheren van risico's en crises, evenals beleid en procedures voor de kwaliteit van de dienstverlening en bestuur.
- Definities van relationele veiligheid benadrukken het vermogen van het personeel om de veiligheid te waarborgen door de context van elk individu te begrijpen, dat begrip te vertalen in passende acties en de nadruk te leggen op de kwaliteit van de relaties tussen het personeel en de mensen in detentie.

STATIC SECURITY

PROCEDURAL SECURITY

RELATIONAL SECURITY

In conventionele detentieomstandigheden ligt er meestal een sterke nadruk op controle, met een sterke afhankelijkheid van vaste procedurele en statische veiligheidsmaatregelen, hoewel er verschillen zijn tussen verschillende rechtsgebieden. Daarnaast kunnen individuen tijdens hun detentie onderworpen worden aan aanvullende dwang- en agressiemaatregelen, zoals eenzame opsluiting of statische dwang (Souverein, 2023).

Deze nadruk op controle leidt tot isolatie van de samenleving, beperkte mogelijkheden voor onderwijs en werk, minimale interactie met familie en leeftijdsgenoten, ontneming van autonomie en beperkte bewegingsvrijheid. Al deze aspecten zijn echter essentieel voor de menselijke ontwikkeling, het voorkomen van recidive en een succesvolle terugkeer in de maatschappij (Souverein, 2023; Butts, Bazemore & Meroe, 2010). Daarnaast kunnen deze maatregelen een effect hebben op de geestelijke gezondheid. Ze kunnen traumatiserend zijn, de motivatie voor re-integratie in de samenleving verminderen en, vooral in combinatie met negatieve ervaringen uit het verleden, de neurologische, cognitieve en sociale ontwikkeling van mensen schaden (Souverein, 2023). Onderzoekers spreken van het post-incarceratiesyndroom (PICS), een syndroom dat lijkt op posttraumatische stressstoornis. Het heeft echter drie kernkenmerken, waaronder geïnstitutionaliseerde

persoonlijkheidskenmerken als gevolg van opsluiting; het sociaalzintuiglijke deprivatiesyndroom en temporele en sociale vervreemding (Liem & Kunst, 2013).

Deze aanpak om veiligheid te garanderen kan ook negatieve gevolgen hebben voor het personeel. Personeel dat werkt in een omgeving met een sterke mate van controle en dwang ervaart emoties als onbehagen, angst, bezorgdheid en schuldgevoelens. Dit kan leiden tot mentale uitputting door de psychologische belasting (Souverein, 2023; Haugom, Ruud & Hynnekleiv, 2019). Deze negatieve effecten op het personeel kunnen de interacties tussen personeel en mensen in detentie beïnvloeden. Het kan bijvoorbeeld leiden tot het verstoren van constructieve relaties tussen mensen in detentie en personeel (Souverein, 2023; Roy et al., 2021; Bryson et al, 2017). Aan de ene kant kan een te groot beroep op fysieke en procedurele beveiliging leiden tot een staat van hyperwaakzaamheid onder het personeel binnen de instelling, waarbij meer beperking het risico op nieuwe incidenten vergroot (Armytage & Oglhoff, 2017). Dit fenomeen wordt in de literatuur ook wel beschreven als de 'agressie-dwangcyclus' (Souverein, 2023). Anderzijds kan het het vermogen aantasten om de behoeften van mensen in detentie adequaat te begrijpen en aan te pakken (Esaki et al., 2013), wat gevolgen kan hebben voor het re-integratietraject van mensen in detentie.

Deze richtlijnen introduceren een veiligheidskader dat gebaseerd is op relationele veiligheid. We stellen voor om de nadruk te verleggen van een zwaar beroep op statische en procedurele beveiliging naar het primair vertrouwen op relationele beveiliging, met de mogelijkheid om indien nodig ondersteund te worden door andere beveiligingsmaatregelen.

III. Europese en internationale beginselen

A. Wat is relationele beveiliging binnen het beveiligingsraamwerk?

Het beveiligingsraamwerk is een systemisch model. Dit betekent ook dat relationele beveiliging niet kan bestaan zonder ondersteuning van statische en procedurele beveiligingsmaatregelen. We stellen voor dat relationele beveiliging de kern van het beveiligingsraamwerk moet zijn, wat betekent dat:

- Statische en procedurele maatregelen nooit alleen voor het gemak of om ineffectiviteit van personeel te dekken mogen toegepast worden.
- Om veiligheid te garanderen personeel in de eerste plaats moet vertrouwen op relationele beveiliging en secundair ondersteuning moet zoeken bij andere beveiligingsmaatregelen.
- Deze maatregelen ten allen tijde de principes van relationele beveiliging moeten weerspiegelen en zo min mogelijk ten koste van relationele beveiliging moeten worden ingezet.

Relationele beveiliging is niet alleen een methodologie, maar een visie op beveiliging die op verschillende manieren tot uiting komt in de voorziening. Het is een manier van kijken naar individuen die criminele daden hebben gepleegd waarbij je deze mensen niet slechts ziet als "risico's die beheerst moeten worden". In plaats daarvan worden ze erkend als in staat om te re-integreren in de samenleving, worden hun sterke punten en capaciteiten gewaardeerd en wordt er ruimte geboden om te leren van hun fouten (Souverein, 2023, p. 110).

B. Juridisch kader relationele veiligheid

Hoewel het concept van relationele veiligheid relatief nieuw is, biedt een internationaal juridisch kader al een basis voor het werken binnen justitiële voorzieningen op basis van relationele veiligheid. Mensenrechteninstrumenten verwijzen naar deze vormen van veiligheid en vormen een belangrijke basis om deze manier van werken in de praktijk te brengen.

Verenigde Naties

- Universele Verklaring van de Rechten van de Mens

De Verenigde Naties hebben ook rechten uitgevaardigd op het gebied van veiligheid. Al in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens wordt aandacht besteed aan de veiligheid van personen. Later volgden meer specifieke regels voor mensen in detentie. Het recht op veiligheid van de persoon wordt gegarandeerd door artikel 3 van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens. In dit artikel wordt het gecombineerd met het recht op leven en vrijheid. Voluit luidt het artikel: "Een ieder heeft recht op leven, vrijheid en onschendbaarheid van zijn persoon" (1948).

- De Nelson Mandela Regels

"De behandeling van tot gevangenisstraf veroordeelde personen heeft tot doel, voor zover de duur van de straf dit toelaat, bij hen de wil tot stand te brengen om na hun vrijlating een gezagsgetrouw en zelfvoorzienend leven te leiden en hen daartoe in staat te stellen. De behandeling moet zodanig zijn dat hun zelfrespect wordt bevorderd en hun verantwoordelijkheidsgevoel wordt ontwikkeld" (Regel 91 van de Nelson Mandela Rules).

- Handboek dynamische beveiliging en prison intelligence

Het VN Bureau voor Drugs en Criminaliteit beschrijft dynamische veiligheid door te verwijzen naar theorie, praktijk en management van democratische therapeutische gemeenschappen (TC's) in gevangenissen aan de hand van klinische voorbeelden en casestudies. De bijdragers verkennen de complexiteit van het werken in TC's en de krachtige emotionele impact die het therapieproces in de forensische setting teweegbrengt (UNODC, 2015).

Europese gevangenisregels - Raad van Europa

"De veiligheid die wordt geboden door statische barrières en andere technische middelen moet worden aangevuld met de dynamische veiligheid die wordt geboden door alert personeel dat de gevangenen kent die onder hun controle staan" (Regel 51.2 van de Europese Gevangenisregels).

Prison Officers 21

"Het project PO 21_ European Prison Officers for the 21st Century, dat werd ontwikkeld door vertegenwoordigers van de sector (gevangenisdirecties, vakbonden, organisaties voor beroepsonderwijs en -opleiding en onderzoeksorganisaties) en vertegenwoordigers van leden uit de penitentiaire particuliere en/ of openbare sector had tot doel:

- Een strategische aanpak ontwikkelen voor de ontwikkeling van sectorale vaardigheden door het opzetten van een partnerschap voor duurzame samenwerking tussen gevangenisbesturen en penitentiaire academies, vakbonden en andere sectorale vertegenwoordigers;
- Bestaande en nieuwe behoeften aan vaardigheden voor gevangenispersonnel identificeren en deze informatie ook inbrengen in het Europese vaardighedenpanorama;

- De uitwisseling van kennis en praktijken tussen onderwijs- en opleidingsinstellingen en actoren uit de correctionele sector versterken;
- Bevorder relevante sectorale kwalificaties en ondersteun overeenkomsten voor de erkenning ervan;
- Wederzijds vertrouwen opbouwen, grensoverschrijdende certificering vergemakkelijken en daardoor beroepsmobiliteit in correcties vergemakkelijken, en de erkenning van kwalificaties op Europees niveau vergroten;
- De voorzieningen voor beroepsonderwijs en -opleiding aanpassen aan de vaardigheidsbehoeften, waarbij zowel aandacht wordt besteed aan specifieke vaardigheden voor gevangenispersoneel als aan sleutelcompetenties;
- Kwalificatienormen voor werkgebaseerd leren bevorderen (kennis, vaardigheden en competenties die via weblearning of leren op de werkplek moeten worden bereikt);
- Plan de geleidelijke uitrol van projectresultaten die leiden tot systemische effecten in de vorm van voortdurende aanpassing van het aanbod van beroepsonderwijs en -opleiding aan de vaardigheidsbehoeften, op basis van duurzame partnerschappen tussen aanbieders en belangrijke belanghebbenden op de arbeidsmarkt op het juiste niveau ("feedback loops"). (Prison officers 21, 2021).

European Penitentiary Training Academy

In 2010 werd het European Penitentiary Training Academy Network (EPTA) opgericht door de leiders van de European Penitentiary Staff Training Academies. Het hoofddoel is om een kader te creëren dat de uitwisseling van opleidingsmethoden en -inhoud in heel Europa vergemakkelijkt. EPTA zet zich in om samenwerking te bevorderen die de initiële en voortgezette opleiding van penitentiair personeel verbetert en tegelijkertijd het bewustzijn vergroot over de vitale rol die deze professionals spelen in gevangenissen en reclasseringsinstellingen.

Sinds de oprichting met 11 stichtende leden in 2010 is het netwerk aanzienlijk gegroeid tot [36 leden](#) uit de regio van de Raad van Europa. EPTA houdt jaarlijks een bijeenkomst in een van de partnerlanden, waarbij twee dagen wordt besteed aan het bespreken van de meest recente ontwikkelingen op het gebied van correcties. In de periodes tussen deze jaarlijkse bijeenkomsten nemen de leden actief deel aan bilaterale informatie-uitwisseling en organiseren ze wederzijdse bezoeken, waardoor de directe uitwisseling van kennis en ervaringen wordt bevorderd (EPTA, n.d.).

IV. Conceptualisering van relationele veiligheid

In een onderzoek naar een kleinschalige detentievoorziening voor jongeren in Nederland werd het concept 'relationele veiligheid' verder uitgewerkt aan de hand van drie verschillende, maar met elkaar samenhangende veiligheidselementen (Souverein, 2023). Tijdens het bezoeken van verschillende kleinschalige detentievoorzieningen binnen Europa, voor zowel volwassenen als jongeren, werd het gebruik van relationele veiligheid ook waargenomen en werden de drie elementen regelmatig op verschillende manieren uitgedrukt. In deze richtlijnen gaan we dus uit van de drie elementen zoals geformuleerd in het onderzoek van Souverein (2023). De interactie tussen deze drie elementen versterkt het gevoel van relationele veiligheid binnen de voorziening. Deze drie elementen zijn:

- A. Basishouding van het personeel gericht op verbinding met en afstemming op ieder individu
- B. Constructieve alliantie tussen het personeel en individu
- C. Personeel is fysiek aanwezig en beschikbaar in tijd en ruimte voor face-to-face contact

A. Basishouding van het personeel

Het eerste element van relationele veiligheid, de basishouding van het personeel, draait om de band tussen het personeel en de personen in detentie en de manier waarop die band wordt afgestemd op elk individu en zijn context. Het gaat om de manier waarop het personeel aanwezig is op de werkplek en omgaat met de individuen. Hierbij speelt de interesse van het personeel in het individu een belangrijke rol. Op die manier kan men enerzijds kennis en inzichten verwerven over elk individu en zo de dingen vanuit hun perspectief en logica bekijken. Anderzijds kan het personeel op deze manier de manier waarop men met het individu omgaat aanpassen aan de behoeften en sterktes van deze persoon. "De professional accepteert elk individu zoals ze zijn, geeft hen de ruimte om zichzelf te zijn en toont oprechte interesse om hen te leren kennen buiten hun misdaad en dossier" (Souverein, 2023).

Het accepteren van persoonlijke grenzen is ook een belangrijk onderdeel in het creëren van een positieve relatie tussen het personeel en individuen. Personeel mag bijvoorbeeld geen contact en relaties afdwingen en moet de persoon de ruimte geven om zich af te zonderen als dat nodig is. Gezien de detentieomgeving blijft het echter ook belangrijk dat het personeel duidelijke persoonlijke grenzen stelt en, als hun eigen grenzen worden overschreden of dreigen te worden overschreden, dit bij elke persoon aangeeft. Persoonlijke grenzen zijn echter afhankelijk van het personeelslid. Om verwarring of een gevoel van onrechtvaardigheid te voorkomen, is het belangrijk dat personeelsleden deze verschillen erkennen en de tijd nemen om ze uit te leggen als ze een bepaalde grens stellen. In

tegenstelling tot andere vormen van veiligheid, komen bij relationele veiligheid persoonlijke normen en waarden nog meer op de voorgrond. Dit zorgt er ook voor dat er algemene duidelijkheid moet zijn wanneer regels strikt zijn en welke grenzen flexibeler zijn.

B. Constructieve alliantie

Het tweede element van relationele veiligheid is een constructieve samenwerking tussen het personeel en de opgesloten personen, die gekenmerkt wordt door vier aspecten (Souverein, 2013):

1. Het personeel werkt op een open en transparante manier samen met de persoon. Communiceren MET personen in detentie, in plaats van communiceren OVER personen in detentie, staat centraal. Een casusplan wordt altijd opgesteld in samenwerking met het individu (en zijn netwerk) en op deze manier vormen het perspectief, de doelen, wensen en vaardigheden van het individu zelf de kern van het casusplan. Daarnaast wordt ook het beleid en de werking van de voorziening ontwikkeld op basis van de input van de mensen die er verblijven.
2. Binnen de context van relationele veiligheid verschuift de kerngedachte van het werken met individuen van een sterk risicogerichte benadering naar een benadering die zich meer richt op individuele sterktes. Dit resulteert in het verkrijgen van autonomie en de mogelijkheid om verantwoordelijkheid te nemen, passend bij zijn of haar capaciteiten.
3. Gedragsverandering is zelden een lineair proces, dus elke persoon moet de kans krijgen om fouten te maken zodat hij ervan kan leren. Als regels of afspraken worden overtreden, wordt het individu betrokken bij het opstellen van passende consequenties. Dit zorgt enerzijds voor een moment van introspectie van het individu en anderzijds kan een consequentie vastgesteld dat voldoet aan de behoeften van het individu. Deze trial-and-error manier van werken legt de nadruk op herstel, het begrijpen van de onderliggende oorzaken van het gedrag en het bepalen van maatregelen om soortgelijke situaties in de toekomst te vermijden.
4. De professionele benadering is eerder adviserend en motiverend dan repressief en autoritair. Medewerkers stellen zich op als mentoren, die elk individu bijstaan en waar nodig ondersteuning bieden.

C. Aanwezigheid van personeel

Het laatste element verwijst naar de fysieke aanwezigheid van het personeel. Dit omvat het aantal personeelsleden, meer bepaald de verhouding tussen het aantal personeelsleden en het aantal mensen in detentie, en de tijd en ruimte die beschikbaar is voor persoonlijke interacties. Het personeel probeert de meeste uren in gemeenschappelijke ruimtes door te brengen, in plaats van in gesloten kantoorruimtes. Door hun aanwezigheid in de voorziening zijn ze gemakkelijker te benaderen door individuen. Dit bevordert informele interacties, zoals samen koken of spelletjes spelen. Deze momenten dragen aanzienlijk bij tot het cultiveren van positieve relaties en een positieve institutionele omgeving (Souverein, 2023).

3. THEORETISCHE BASIS

Het raamwerk van relationele veiligheid vindt steun in de literatuur over de werkalliantie en kan worden onderbouwd door twee op elkaar afgestemde theorieën: de zelfdeterminatietheorie en de sociaal-ecologische theorie (Souverein, 2023). Het houdt ook verband met positieve criminologie, herstelrecht en humane benaderingen van criminaliteit en met de presentietheorie.

I. Werkalliantie

Theorieën over de therapeutische of werkalliantie ondersteunen het raamwerk van relationele veiligheid (Souverein, 2023). Het verwijst naar de aard en de sterkte van de relatie tussen de professional en de cliënt (Horvath, 2001). Binnen de justitiële context wordt echter vaker verwezen naar de werkalliantie. Bordin (1979) beschrijft de werkalliantie als een actieve samenwerking tussen cliënt en begeleider. In deze samenwerking dragen beiden een verantwoordelijkheid. De werkalliantie richt zich op drie belangrijke aspecten die elkaar kunnen beïnvloeden. Ten eerste moeten cliënt en begeleider het eens zijn over het doel van de verandering. Ten tweede moet er overeenstemming zijn over de activiteiten die door zowel cliënt als begeleider worden gesteld in functie van het bereiken van de gestelde doelen. Ten slotte is de kwaliteit van de interpersoonlijke relatie tussen cliënt en begeleider een sleutelement. Dit verwijst onder andere naar het gevoel van verbondenheid, vertrouwen en wederzijdse betrokkenheid tussen beide partijen.

In justitiële settings is deze werkalliantie ook erg belangrijk. Het opbouwen van een constructieve en coöperatieve relatie tussen cliënt en begeleider kan positief gedrag bij gedetineerden bevorderen en recidive voorkomen. Als er een goede werkalliantie is tussen verschillende cliënten en medewerkers kan dit bijdragen aan relationele veiligheid in een detentievoorziening (Souverein, 2023).

II. Sociaal-ecologische theorie

De conceptualisering van relationele veiligheid past binnen het kader van het socio-ecologische model (Souverein, 2023). Dit theoretische model identificeert complexe omgevings- en persoonlijke factoren die individueel gedrag beïnvloeden. Het behandelt de interactie van individuele, relatie-, gemeenschaps- en maatschappelijke factoren. Deze theorieën erkennen het belang van de sterke punten en positieve ontwikkeling van individuen (Sallis, Owen & Fisher; 2008). Hierdoor staat het in contrast met de dominante risicogebaseerde modellen, zoals de risico-behoefte-responsiviteitstheorie (Souverein, 2023). Een belangrijke socio-ecologische theorie is het ecologische systeemmodel van Bronfenbrenner. Johns et al. (2017) stelt bijvoorbeeld: "Een sociaal-ecologisch perspectief beschouwt het individu als de bron van het overtredingsprobleem, waarbij ze worden gezien in termen van de relaties, interacties en processen die hun dagelijks leven en

ervaringen bepalen en beïnvloeden. Dit perspectief erkent het belang van regelmatige, diepgaande interacties die betekenisvol zijn voor de persoon - en dat nieuwe interacties de ontwikkeling (of de richting van de ontwikkeling) effectief kunnen veranderen en daardoor uitkomsten zoals gedrag kunnen beïnvloeden" (Souverein, 2023, p. 105). De " Vijf C's van Positieve Jeugdontwikkeling" van Richard M. Lerner (2005) biedt ook ondersteuning voor de conceptualisering van relationele veiligheid (Souverein, 2023). In tegenstelling tot de andere theorieën richt deze zich op jongeren. Het richt zich op de elementen die essentieel zijn voor het bevorderen van een gezonde en positieve ontwikkeling (Johns, Williams & Haines, 2017; Lerner et al., 2005).

Deze vijf C's zijn (Lerner et al., 2005):

1. Competentie: Dit verwijst naar iemands gevoel van beheersing en de ontwikkeling van iemands vaardigheden en capaciteiten. Het gaat om het vermogen om effectief te navigeren door verschillende levensuitdagingen en taken, zoals academisch succes, probleemoplossing en de ontwikkeling van persoonlijke vaardigheden.
2. Zelfvertrouwen: Zelfvertrouwen heeft te maken met het gevoel van eigenwaarde en de zelfeffectiviteit van een jongere. Het omvat het geloof in eigen kunnen en het vermogen om uitdagingen aan te gaan.
3. Verbinding: Verbinding benadrukt het belang van positieve relaties en connecties met leeftijdsgenoten, volwassenen en de gemeenschap. Gezonde sociale banden en ondersteunende netwerken spelen een belangrijke rol in iemands ontwikkeling. Deze banden bieden emotionele en sociale steun, evenals een gevoel van erbij horen en identiteit.
4. Karakter: Karakter omvat de ontwikkeling van morele en ethische waarden, evenals een gevoel van verantwoordelijkheid en integriteit. Het omvat kwaliteiten zoals empathie, respect voor anderen en een toewijding om te doen wat juist is. Een sterk karakter ontwikkelen helpt mensen om ethische beslissingen te nemen en positief bij te dragen aan de samenleving.
5. Zorgzaamheid: Deze vijfde C onderstreept het belang van het aanmoedigen van jongeren om een gevoel van zorg voor anderen en een bredere zorg voor hun gemeenschap en de wereld te ontwikkelen. Het gaat om het stimuleren van empathie, een gevoel van sociale verantwoordelijkheid en de bereidheid om iets terug te doen en anderen te helpen.

III. Zelf-determinatietheorie

De zelfdeterminatietheorie van Deci & Ryan (2012; Souverein, 2023) biedt ook een kader voor het conceptualiseren van relationele veiligheid. Deci & Ryan stellen dat de intrinsieke motivatie van mensen afhangt van drie natuurlijke basisbehoeften, namelijk competentie, autonomie en verbondenheid. Ten eerste verwijst autonomie naar het verlangen naar onafhankelijkheid en de vrijheid om keuzes te maken die in lijn zijn met persoonlijke waarden en interesses. Wanneer individuen zich autonoom voelen, zijn ze meer gemotiveerd en betrokken omdat hun acties voortkomen uit hun eigen wil in plaats van druk van buitenaf. Ten tweede heeft competentie betrekking op de behoefte om zich effectief en bekwaam te voelen in activiteiten die belangrijk voor hen zijn. Het gaat over het ervaren van een gevoel van meesterschap en het ontwikkelen van vaardigheden. Als mensen zich competent voelen, zijn ze eerder geneigd om uitdagingen aan te gaan, vol te houden en op zoek te gaan naar groeimogelijkheden. Tot slot omvat verbondenheid de behoefte aan betekenisvolle connecties en saamhorigheid. Het gaat over het vormen van authentieke relaties en je verbonden voelen binnen sociale contexten. Als individuen een gevoel van verbondenheid hebben, zijn ze meer sociaal betrokken, zoeken ze meer aansluiting en ervaren ze een gevoel van steun en gemeenschap. Wanneer aan deze behoeften wordt voldaan, bevorderen ze motivatie voor gedragsverandering, mentaal welzijn en veerkracht (Deci & Ryan, 2012; van der Helm et al., 2018). Binnen de correctionele context is er echter sprake van een onvrijwillig karakter dat vaak beperkte autonomie met zich meebrengt. Dit ondermijnt de behoeften van mensen in detentie wat resulteert in een afname van motivatie voor gedragsverandering (van der Helm et al., 2018; Souverein, 2023).

IV. Herstelrecht

De richtlijnen passen ook binnen de beweging van herstelrecht. Herstelrecht is een overkoepelend concept, maar de definitie van het European Forum for Restorative Justice (n.d.) luidt als volgt: "Restorative justice is an approach of addressing harm or the risk of harm through engaging all those affected in coming to a common understanding and agreement on how the harm or wrongdoing can be repaired and justice achieved". Het is vaak ook gerelateerd aan het Ubuntu-concept dat in Zuid-Afrika en andere buurlanden wordt gebruikt en "Ik ben, omdat wij zijn" betekent, wat wijst op de onderlinge verbondenheid van alle mensen (Schoeman, 2021).

Het gebruik van herstelrecht in een gevangeniscontext kan worden gezien door middel van vier verschillende lagen van herstel: zelfherstel, herstel met de familieleden of netwerk, herstel met de slachtoffer(s) en herstel met de samenleving. De familieleden (en bredere netwerk) van mensen in detentie vormen een expliciete groep binnen herstelgerichte detentie (Wolthuis et al., 2019, p. 125-126).

V. Positieve criminologie

Mensen hebben behoefte aan een focus op positieve aspecten en niet alleen op veiligheid. Dit denken vormt de basis van wat bekend staat als positieve criminologie. In een landschap waar de criminologie overspoeld is geraakt met discussies over "recht en orde", "de bestraffende wending" en "de uitzonderingsstaat", biedt de introductie van de positieve criminologie een verfrissende, vernieuwende en fantasierijke benadering. Positieve criminologie moedigt ons aan om ons te verdiepen in de mogelijkheden om veilige gemeenschappen op te bouwen op basis van principes van onderlinge afhankelijkheid, gemeenschap en samenwerking (Schuilenburg, van Steden & Oude Breuil, 2014).

VI. Presentietheorie

De presentietheorie is ontwikkeld door Andries Baart. Presentie begint met het aandachtig openstellen voor de ander in het netwerk van zijn relaties. Dit maakt het mogelijk om (vaak geleidelijk) te begrijpen wat er voor de ander op het spel staat en welke hulp passend is (en welke niet). De ander voelt zich gezien en erkend. Dat alleen al kan als gunstige zorg worden ervaren. Op basis van wat in de relatie begrepen wordt, zet de presentiewerker elementen van zijn of haar brede palet aan (professionele) kennis in die hier en nu behulpzaam lijken. Het perspectief (wat niet hetzelfde is als 'de vraag') van de ander blijft altijd leidend (Baart, 2001; Baart, 2002). In dergelijke omgevingen streven presentiebeoefenaars ernaar de fundamentele waardigheid te bevestigen van degenen met wie ze in contact komen, ongeacht of hun leven al dan niet succesvol is. Tegelijkertijd activeren ze mogelijkheden voor individuele ontwikkeling ("worden wie je bent"). Ze blijven waakzaam voor processen die gemakkelijk kunnen leiden tot sociale (zelf)uitsluiting, deviantie en gebrek aan respect, terwijl ze ernaar streven om wegen te creëren voor betrokkenheid bij sociale netwerken die persoonlijke validatie bieden (Baart, 2002, p. 4). De presentietheorie is empirisch onderbouwd en gekoppeld aan zorgethiek. Dit is een morele theorie die als uitgangspunt neemt dat iedere samenleving en ieder mens voor zijn voortbestaan afhankelijk is van de zorg van anderen. Onvermijdelijke kwetsbaarheid, afhankelijkheid en onderlinge verbondenheid zijn centrale begrippen. Presentie heeft ook een politiek-ethische strekking, in de zin dat het kritisch is op de (deugdelijkheid van de) maatschappelijke orde (Beurskens, van der Linde & Baart, 2018; Baart & den Bakker, 2019).

4. BEST PRACTICES

Deze richtlijnen zijn niet alleen gebaseerd op theoretische kennis. Interacties tussen mensen zijn namelijk dynamisch waardoor eveneens onderzoek gedaan is naar best practices. In dit rapport worden voorbeelden gedeeld van hoe relationele veiligheid in de praktijk tot uiting komt om op die manier relationele veiligheid tastbaarder te maken in de setting van een kleinschalig detentiehuis.

Ga voor meer informatie over de best practices naar de website van het wish-eu project: www.wish-eu.eu.

NEDERLAND

I. Kleinschalige Voorziening Justitiële Jeugd (KVJJ), Amsterdam

De voorziening wordt beheerd door: Level

Doelgroep: **jongeren**

Amsterdam heeft een kleinschalige voorziening voor jongeren die een strafbaar feit hebben gepleegd. Deze bevindt zich in een buurt waar ook gezinnen met kinderen wonen. Souverein (2023) onderzochten de aanwezigheid van relationele veiligheid binnen KVJJ. Na verschillende interviews met medewerkers, jongeren en ouders binnen de kleinschalige jeugdinrichting concludeerden zij dat relationele veiligheid op verschillende manieren bijdraagt aan de veiligheid in deze inrichting.

Door hun **fysieke aanwezigheid** dragen medewerkers bij aan de veiligheid door potentiële conflicten proactief te voorkomen en, indien nodig, te beëindigen. Dit gevoel van relationele veiligheid versterkt niet alleen het begrip en de perceptie van de behoeften van de jongeren, waardoor ze effectief kunnen reageren, maar draagt ook bij aan het **zelfbewustzijn van de jongeren** van hun kwetsbaarheden en sterke punten. Door jongeren een zekere **mate van autonomie** te geven en ze tegelijkertijd **consequent aan te moedigen om verantwoordelijkheid te nemen**, wordt hun verantwoordelijkheidsgevoel gestimuleerd. Ze voelen zich daardoor meer verplicht om bij te dragen aan een veilige omgeving en zijn meer gemotiveerd om die verantwoordelijkheid te nemen.

Relationele veiligheid stelt medewerkers in staat om effectief met jongeren om te gaan op een manier die zowel **constructief als respectvol** is. Betrokkenen - medewerkers, jongeren en ouders - hebben opgemerkt dat relationele veiligheid het risico van negatieve groepsdynamiek onder jongeren of van de opzettelijke verspreiding van afwijkend gedrag door bepaalde leden binnen deze groepen aanzienlijk vermindert.

Tot slot bevordert relationele veiligheid cruciale ontwikkelingsvaardigheden zoals **autonomie** en stimuleert het **positieve identiteiten** door positieve relaties te koesteren. Een succesvolle

implementatie van relationele veiligheid garandeert niet alleen de veiligheid van het personeel en de jongeren binnen de voorziening, maar biedt ook een kader om jongeren te helpen veilige relaties op te bouwen met hun familie en gemeenschap, waardoor een positieve ontwikkeling wordt bevorderd.

Trainingen voor personeel

De competenties van pedagogische medewerkers en conciërges op de KVJJ is essentieel. De pedagogisch medewerkers en conciërges geven namelijk vorm aan de afspraken die gelden binnen deze voorziening. Bij de werving en selectie van nieuwe medewerkers wordt daarom extra aandacht gegeven aan het (willen) begrijpen van en affiniteit hebben met de presentiebenadering, het hebben van verbinding met de jongeren, culturele diversiteit binnen het team, authentiek gedrag en visie op detentie. MBO-niveau is een minimale eis, evenals de bereidheid tot het volgen van een HBO-opleiding of het behalen van een officieel erkend ervaringscertificaat (of Erkenning van Eerder Verworven Competenties; EVC).¹ Bij werving en selectie is het opleidingsniveau belangrijk maar niet leidend: er wordt gekeken naar het relationeel kunnen werken.

II. De Spetse Hoeve, Veelerveen

De voorziening wordt beheerd door: Stichting Ter Wille

Doelgroep: volwassen mannen met een verslavingsproblematiek

De Spetse Hoeve is officieel een voorziening die geestelijke gezondheidszorg biedt in plaats van een detentiecentrum. De aanpak binnen De Spetse Hoeve is gericht op het creëren van een veilige en respectvolle omgeving voor de bewoners door het toepassen van relationele veiligheid. Hun belangrijkste prioriteit is **het koesteren van positieve relaties** tussen personeel en bewoners, het creëren van een **sfeer van vertrouwen en wederzijds begrip**. Het personeel investeert actief in het opbouwen van een goede band met de bewoners en zorgt ervoor dat iedereen **met waardigheid en empathie wordt behandeld**.

Er worden regelmatig groepsgesprekken gehouden om **open communicatie te bevorderen** en bewoners een **platform te bieden om hun gedachten en emoties te uiten**. Om de bewoners zoveel mogelijk **autonomie** te geven, maken zelf deel uit van **groepsgesprekken waarin regels besproken worden** als er problemen ontstaan binnen de voorziening. Op die manier probeert de voorziening de bewoners **zoveel mogelijk verantwoordelijkheid te geven**, met als doel **een familiale sfeer te creëren**.

¹MBO en HBO zijn termen die in Nederland worden gebruikt om te verwijzen naar verschillende onderwijsniveaus. Het HBO verwijst naar het hoger onderwijs; en het MBO verwijst naar het middelbaar beroepsonderwijs; kwalificatieniveau 4 van de middenkaderopleiding.

Dit **versterkt** niet alleen **het saamhorigheidsgevoel van de bewoners**, maar dient ook als middel om **eventuele zorgen** of problemen binnen de voorziening te identificeren en **aan te pakken**. De persoonsgerichte benadering erkent de kwetsbaarheden en unieke uitdagingen van elke bewoner en het toegewijde personeel werkt ijverig om aan deze individuele behoeften te voldoen.

III. Huis van Herstel, Almere

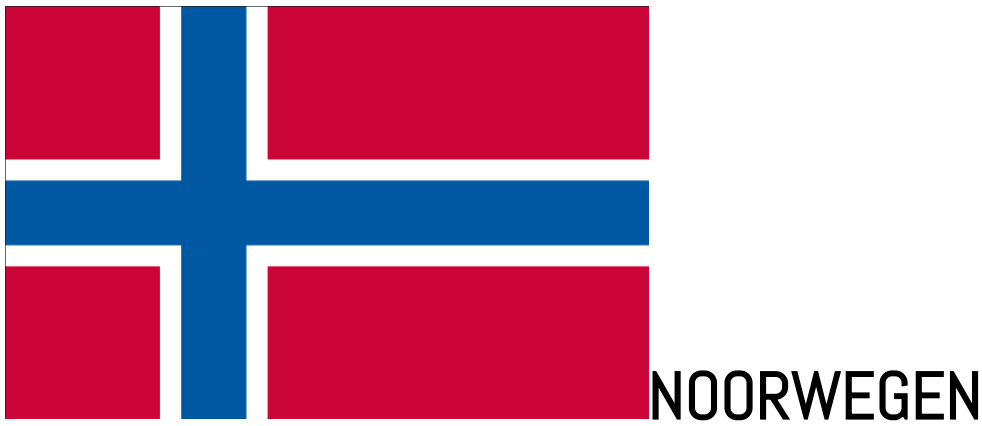
De voorziening wordt beheerd door: Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI)

Doelgroep: volwassen mannen

Huis van Herstel wordt gekenmerkt door het idee van relationele veiligheid. Ze proberen een veilige omgeving te creëren door **de manier waarop de mensen** samenleven en door de **open vormen van communicatie** en **betrokkenheid van het personeel**. Het personeel ziet de bewoners als "gewone" mensen met hun eigen verhaal en **behandelt hen als mensen die respect verdienen**. Dit wordt in de praktijk weerspiegeld door het onderhouden van een open relatie met de bewoners, het delen van hun hobby's en het samen organiseren van activiteiten. Het personeel draagt ook geen uniform om de dynamiek met de bewoners zo gelijk mogelijk te houden.

Specifieker over trainingen voor personeel

Ze krijgen training in het begeleiden van en omgaan met de bewoners met het oog op relationele veiligheid.

IV. Nordre Vestfold gevangenis - Horten unit, Horten

De voorziening wordt beheerd door: de Noorse correctionele dienst

Doelgroep: Volwassen mannen

De Horten afdeling in de Nordre Vestfold gevangenis is een gevangenisafdeling met een hoog beveiligingsniveau. Ondanks het hoge beveiligingsniveau speelt relationele veiligheid een belangrijke rol in de voorziening en dit wordt zichtbaar door de veilige en vriendelijke sfeer die er heerst tussen personeel en bewoners. Dit is deels te danken aan het feit dat **het personeel altijd aanwezig en toegankelijk is**. Binnen de instelling staan veel **deuren open** en **bewoners kunnen zich vrij bewegen**. Daarnaast neemt **het personeel ook deel aan verschillende informele activiteiten** met de bewoners, zoals deelnemen aan golftoernooien, samen koffie drinken, helpen met werk, etc.

V. Lyderhorn halfway house, Bergen

De voorziening wordt beheerd door: de Noorse correctionele dienst

Doelgroep: Volwassenen, zowel mannen als vrouwen

Lyderhorn halfway house is een detentiehuis met minimale veiligheidsnormen en werkt volgens **het principe van normaliteit**. Aan de hand van dit principe willen ze een "normale" sociale sfeer creëren voor hun bewoners. Desondanks hebben ze ook veiligheidsmaatregelen geïmplementeerd die vooral gericht zijn op relationele veiligheid. De relationele veiligheid wordt gekenmerkt door **het bevorderen van een positieve relatie** tussen personeel en bewoners. Om dit te bereiken **is het personeel attent en goed getraind**. Het opbouwen van vertrouwen en een sterke focus op **transparante en effectieve communicatie** tussen personeel en bewoners met betrekking tot regels worden beschouwd als essentiële onderdelen in het creëren van een veilige omgeving.

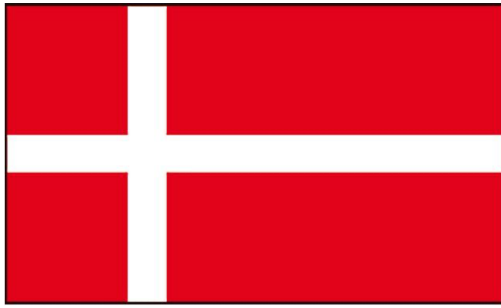

VI. Gevangenis voor vrouwen Řepy, Praag

De voorziening wordt beheerd door: de Tsjechische penitentiaire dienst

Doelgroep: Vrouwen van 20-70 jaar

Řepy vrouwengevangenis werkt vanuit een open regime met unieke richtlijnen, waarin relationele veiligheid centraal staat. **Een gevoel van vertrouwdheid** kenmerkt de relatie tussen personeel en bewoners, waardoor er een sterke band tussen hen ontstaat. De kern van deze benadering is een **opendeurenbeleid**, wat betekent dat het personeel altijd gemakkelijk toegankelijk is voor de bewoners. Bewoners ervaren het als een **gewoonte om het personeel te benaderen** om hun zorgen te bespreken, antwoorden te zoeken op vragen, een informeel gesprek aan te gaan of dieper in te gaan op discussies.

DENEMARKEN

VII. Skejby, Århus

De voorziening wordt beheerd door: de Deense gevangenis- en reclasseringsdienst

Doelgroep: Volwassenen, zowel mannen als vrouwen

De veiligheid in Skejby is gebaseerd op de principes van relationele veiligheid, waarbij **sterke relaties, respect, transparante communicatie, vertrouwen en groepsactiviteiten** integraal deel uitmaken van de werkwijze. Wat Skejby onderscheidt van andere detentie voorzieningen is hun unieke werkwijze waarbij individuen in detentie samenwonen met personen individuen die officieel niet in detentie zitten (de zogenaamde plus en min bewoners). Deze opzettelijke vermenging elimineert de "wij" versus "zij" dynamiek tussen personeel en bewoners en degenen die vrijwillig kamers huren. Deze extra "verwarrende dimensie" draagt bij aan de **unieke en veilige omgeving** in Skejby. Deze aanpak is erop gericht om het risico op recidive te minimaliseren.

Specifieker over trainingen voor personeel

Het personeel is getraind in de methodologie van deze voorziening, die gebaseerd is op de ADL-training (training Activiteiten uit Dagelijkse Leven). Deze training is gebaseerd op pedagogische en psychologische specialistische kennis. Op basis van deze training wordt het re-integratieproces geoptimaliseerd en worden veranderingen gecreëerd die nodig zijn om na een verblijf in de gevangenis een leven zonder misdaad te leiden. Het personeel bestaat voornamelijk uit maatschappelijk werkers.

VIII. Shelton Abbey, Wicklow

De voorziening wordt beheerd door: de Ierse gevangenisdienst

Doelgroep: Mannen van negentien jaar en ouder

Shelton Abbey is een open, laagbeveiligde gevangenis in Ierland. Het legt sterk de nadruk op relationele veiligheid. Deze kernwaarde is duidelijk zichtbaar in de toewijding van het personeel om **vertrouwen, transparantie en een gemeenschapsgevoel te bevorderen**. Dit wordt in de praktijk zichtbaar door de interacties tussen bewoners en personeel. **Gesprekken** in de gangen **verlopen vrij** en tonen een **opmerkelijk niveau van vertrouwdheid**. Bewoners en personeel spreken elkaar aan met de voornaam en dragen geen uniform. Dit creëert een sfeer die gekenmerkt wordt door **wederzijdse erkenning en respect**.

FINLAND

IX. Vanaja gevangenis, Hämeenlinna

De voorziening wordt beheerd door: de gevangenis- en reclasseringsdienst van Finland (RISE)

Doelgroep: Volwassen vrouwen

De Vanaja gevangenis in Finland wordt beschouwd als één van de meest open detentievoorziening in het land, met minimale statische en procedurele veiligheidsmaatregelen en een focus op relationale veiligheid. Deze focus op relationele veiligheid vereist een sterke **persoonlijke inzet van elk personeelslid** om goede relaties te creëren tussen de mensen in detentie en het personeel. Het wordt beschreven als bijna **100% een kwestie van goede relaties**. Aangezien de voorziening functioneert als een gemeenschap, is het noodzakelijk om **zich aan te passen aan de 'lokale' midset**. Het idee van relationele veiligheid wordt aangevuld met de eis om enkele eenvoudige regels te volgen.

X. Ferme Emmaüs Ker Madeleine, Saint-Gildas-des-Bois

De voorziening wordt beheerd door: de Emmaüs-beweging

Doelgroep: Volwassen mannen

Het personeel van Ferme Emmaüs Ker Madeleine richt zich op het creëren van **een veilige en respectvolle omgeving** voor alle mensen binnen de voorziening. Bovendien willen ze **een sterke band opbouwen met hun bewoners**. Om deze **op vertrouwen gebaseerde sfeer** te creëren, is het cruciaal dat bewoners er zeker van zijn dat ze elkaar vertrouwen, dat ze **open gesprekken** kunnen voeren **over elk onderwerp** en dat ze de voorziening zien als een **veilige ruimte voor zelfexpressie**. Hoewel overtredingen van de interne regels niet vaak voorkomen, is er een scala aan consequenties om dergelijke voorvallen aan te pakken. Deze consequenties omvatten waarschuwingen, dagvaardingen van de SPIP (Service Pénitentiaire d'Insertion et de Probation), herinneringen aan verplichtingen van een rechter en de mogelijkheid om terug te keren naar een gevangenis. Elke overtreding van de regels wordt echter individueel beoordeeld.

XI. Detentiehuis Kortrijk, Kortrijk

De voorziening wordt beheerd door: de Federale Overheidsdienst Justitie

Doelgroep: Volwassenen mannen met een straf van minder dan drie jaar

Centraal in de relationele veiligheid in Detentiehuis Kortrijk staat **het menselijk contact met de bewoners**, waarbij **nabijheid en vertrouwen** centraal staan. Dit wordt nagestreefd door de inzet van "**detentiebegeleiders**". De detentiebegeleiders zijn verantwoordelijk voor toezicht en begeleiding en hanteren een **opendeurbeleid**. Ze houden dagelijks persoonlijk toezicht bij elke bewoner en trachten positieve communicatie en relaties te bevorderen. Toezicht en ondersteuning worden 24 uur per dag, 7 dagen per week gegeven, met speciale aandacht voor mogelijke problemen en ondersteuning in elk stadium van re-integratie. Er wordt onmiddellijk actie ondernomen als een bewoner aanpassingsmoeilijkheden ondervindt. **Personeel heeft ook informele interactie met bewoners** door deel te nemen aan diverse activiteiten, zoals sport of andere activiteiten in de vrije tijd.

LITOUWEN

XII. Vilnius Halfway House, Vilnius

De voorziening wordt beheerd door: de Litouwse penitentiaire dienst

Doelgroep: Mensen ouder dan zestien jaar, zowel mannen als vrouwen

Vilnius halfway house is een van de acht halfway huizen in Litouwen. Deze voorzieningen maken integraal deel uit van een reeks initiatieven die worden gefinancierd door Noorse subsidies, gericht op het helpen van de Litouwse gevangenisdiensten en die van andere landen. Vilnius Halfway House legt sterk de nadruk op dynamische veiligheid, een centraal element in de samenwerking tussen Litouwen en Noorwegen die bekend staat als de "Development of Quality Based Lithuanian Correctional Service System". Als onderdeel van dit initiatief organiseren Noorse partners **trainingsprogramma's** rond het **bevorderen van dynamische interacties tussen personeel en mensen in detentie**, waardoor dit concept geïntroduceerd en verbeterd wordt binnen het Litouwse penitentiaire systeem. Het primaire doel is het **creëren van positieve relaties en het bevorderen van respectvolle communicatie**.

Specifieker over trainingen voor personeel

"In a small unit where there are only 20 convicts, daily life is very tight. Employees and officials communicate directly with convicts on a daily basis. Communication training, group psychology and management, understanding the relationships between convicts, as they also communicate very closely with each other, establishing and following clear rules for group life, noticing disagreements among convicts, managing them"

- Lithuanian prison service, Competence development division (Norway Grants, 2023)

Onderdeel van het project: Ontwikkeling van een dynamisch beveiligingsmodel (Norway Grants, 2023):

- Het Litouwse penitentiaire personeel reorganiseren op het gebied van beroepsopleiding, onderwijs en competentieopbouw;
- Ontwikkeling van een model voor een professionele opleidingsinstelling;
- Opstellen van curriculum, cursusmodules, beschrijvingen en methodologieën;
- Organisatie en uitvoering van het trainingsproces;
- Oprichting van praktische trainingseenheden in de penitentiaire inrichtingen;
- De beeldvorming van het penitentiaire systeem

Voor meer informatie over trainingen in kleinschalige vormen van detentie in Litouwen, zie deze [link naar de website van EPTA](#): European Penitentiary Training Academies.

Als je meer wilt lezen over best practices binnen Europa en relationele beveiliging, dan kan je nog meer best practices en video's terugvinden op de website van WISH-EU: www.wish-eu.eu

5. REFERENTIES

- Andrews, D. A., & Bonta, J. (2010). Rehabilitating criminal justice policy and practice. *Psychology, Public Policy, and Law*, *16*(1), 39, doi: 10.1037/a0018362.
- Ardito, R. B., & Rabellino, D. (2011). Therapeutic alliance and outcome of psychotherapy: historical excursus, measurements, and prospects for research. *Frontiers in psychology*, *2*, 270, doi: 10.3389/fpsyg.2011.00270.
- Armytage, P. & Ogloff J. (2017). *Youth justice review and strategy: Meeting needs and reducing offending*. Victoria: Victorian Government.
- Baart, A. (2002). *The presence approach: An introductory sketch of a practice*. Catholic Theological University Utrecht, 1-6.
- Baart, A., & den Bakker, J. (2018). *De ontdekking van kwaliteit. Theorie en praktijk van relationeel zorg geven*. Amsterdam: SWP Uitgeverij.
- Beurskens, E., van der Linde, M. & Baart, A. (2019). *Praktijkboek presentie (Practicing Presence)*. Bussum: Coutinho.
- Bordin, E. S. (1979). The generalizability of the psychoanalytic concept of the working alliance. *Psychotherapy: Theory, research & practice*, *16*(3), 252, doi: 10.1037/h0085885.
- Breuil, B. O., Schuilenburg, M., & van Steden, R. (2014). *Positive criminology: Reflections on care, belonging and security*. Eleven International Publishing.
- Bronfenbrenner, U. (1994). Ecological models of human development. *International encyclopedia of education*, *3*(2), 37-43.
- Butts, J., Bazemore, G., & Meroe, A. S. (2010). *Positive Youth Justice- Framing Justice Interventions Using the Concepts of Positive Youth Development*. Washington, DC: Coalition for Juvenile Justice.
- Council of Europe. (2006). *Recommendation Rec(2006)2 on the European Prison Rules*. Retrieved October 23rd, 2023, from <https://rm.coe.int/european-prison-rules-978-92-871-5982-3/16806ab9ae>
- Council of Europe (2018). *Trainers' Manual on Dynamic Security: Strengthening the protection of the rights of sentenced persons*. Skopje: Council of Europe.
- Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2012). Self-determination theory. *Handbook of theories of social psychology*, *1*(20), 416-436.

EPTA - European Penitentiary Training Academies Network. (n.d.). European Penitentiary Training Academies. Retrieved October 23, 2023, from <https://www.epta.info>

Esaki, N., Benamati, J., Yanosy, S., Middleton, J., Hopson, L. M., Hummer, V. L., & Bloom, S. L. (2013). The Sanctuary Model: theoretical framework. *Families in society - The journal of contemporary social services*, *94*(2), 87–95. Doi: 10.1606/1044-3894.4287

Haugom, E. W., Ruud, T., & Hynnekleiv, T. (2019). Ethical challenges of seclusion in psychiatric inpatient wards: A qualitative study of the experiences of Norwegian mental health professionals. *BMC Health Services Research*, *19*(1). doi: 10.1186/s12913-019-4727-4

Horvath, A.O. (2001). The alliance. *Psychotherapy: Theory, Research, Practice, Training*, *38*(4), 365-372.

Johns, D. F., Williams, K., & Haines, K. (2017). Ecological youth justice: Understanding the social ecology of young people's prolific offending. *Youth justice*, *17*(1), 3-21, doi: 10.1177/1473225416665611.

Lerner, R. M., Almerigi, J. B., Theokas, C., & Lerner, J. V. (2005). Positive youth development a view of the issues. *The journal of early adolescence*, *25*(1), 10-16, doi:10.1177/0272431604273211.

Liem, M., & Kunst, M., Is there a recognizable post-incarceration syndrome among released "lifers"? *International Journal of Law and Psychiatry* (2013), doi:10.1016/j.ijlp.2013.04.012

Norway Grants. (2023). *Dinamines apsaugos taikymo laisves atemimo vietose metodinis vadovas*. Vilnius. Retrieved October 26, 2023 from [file:///C:/Users/Laura%20Verstraete/Downloads/lietuvos%20kal%C4%97jim%C5%B3%20tarnyba%2012-23_galutinis%20leidybai%20\(4\).pdf](file:///C:/Users/Laura%20Verstraete/Downloads/lietuvos%20kal%C4%97jim%C5%B3%20tarnyba%2012-23_galutinis%20leidybai%20(4).pdf)

P021 European Prison Officers for the 21st Century. (n.d.). P021 European Prison Officers for the 21st Century. Retrieved October 23, 2023, from <https://www.prison-officers21.org>

Restorative Justice in a Nutshell. (n.d.). European Forum for Restorative Justice. Retrieved October 23, 2023, from <https://www.euforumrj.org/en/restorative-justice-nutshell>

Roy, C., Castonguay, A., Fortin, M., Drolet, C., Franche-Choquette, G., Dumais, A., Lafortune, D., Bernard, P., & Geoffrion, S. (2019). The Use of restraint and seclusion in residential treatment care for Youth: A Systematic review of related factors and interventions. *Trauma, Violence, & Abuse*, *22*(2), 318–338. doi: 10.1177/1524838019843196

Sallis JF, Owen N, Fisher E. Ecological models of health behavior. In: Glanz K, Rimer BK, Viswanath K, editors. *Health behavior and health education*. 4th ed. San Francisco: Jossey-Bass; 2008. p. 465–86.

Schoeman, M. (2021). Contemporary Structured Versus 'Indigenous' Restorative Justice in South Africa: Quo Vadis?. *Comparative Restorative Justice*, 289-304, doi:10.1007/978-3-030-74874-6_14.

Souverein, F. A. (2023). *BREAKING WALLS, BUILDING CONNECTIONS: Relational security in small-scale community-embedded youth justice facilities*. [PhD-Thesis - Research and graduation internal, Vrije Universiteit Amsterdam]. Doi: 10.5463/thesis.383

Souverein, F., Mulder, E., van Domburgh, L., & Popma, A. (2023). Relational security: conceptualization and operationalization in small-scale, strengths-based, community-embedded youth justice facilities. *Child and Adolescent Psychiatry Ment Health* 17(99), 1-13, doi: 10.1186/s13034-023-00638-3.

Van der Helm, G. H. P., Kuiper, C. H. Z., & Stams, G. J. J. M. (2018). Group climate and treatment motivation in secure residential and forensic youth care from the perspective of self determination theory. *Children and Youth Services Review*, 93, 339-344.

United Nations. (1948). *Universal Declaration of Human Rights*. Retrieved October 22rd, from <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights>

UN General Assembly. (29 September 2015). *United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (the Mandela Rules)*. note / by the Secretariat, A/C.3/70/L.3. Retrieved October 25th, from: <https://www.refworld.org/docid/56209cd14.html>

UNOCD (2015). *Handbook on dynamic security and prison intelligence*. Criminal justice handbook series. New York: United Nations.

Wolthuis, A., Claessen, J., Slump, G. J., & Van Hoek, A. (2019). Dutch developments: restorative justice in legislation and in practice. *The International Journal of Restorative Justice* 2(1), 117-133, doi: 10.5553/IJRJ/258908912019002001007.

**Funded by
the European Union**

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union. Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them.